

O co opřít právní argumentaci, že exekutiva selhává v ochraně klimatu

Všechna jednání ohledně ochrany klimatu od roku 1992, tedy po Summitu Země v Riu de Janeiro, vychází z dohody tam uzavřené, UNFCCC. V té se svět shodl, že (zdůrazňujeme jednu pasáž):

„Konečným cílem této úmluvy a jakýchkoli souvisejících právních dokumentů, které konference smluvních stran případně přijme, je dosáhnout, v souladu s odpovídajícími opatřeními úmluvy, **stabilizace koncentrací skleníkových plynů v atmosféře na úrovni, která by předešla nebezpečnému narušení klimatického systému** vlivem lidské činnosti. Této úrovni by mělo být dosaženo v takové lhůtě, která dovolí ekosystémům, aby se přirozenou cestou přizpůsobily změně klimatu, která zajistí, že nebude ohrožena produkce potravin, a která umožní, aby hospodářský rozvoj mohl pokračovat udržitelným způsobem.“

Kdo by s takovou shodou nesouhlasil? Kdo by se smířil s tím, že nebezpečně zasáhneme do klimatického systému Země?

Nenašel se nikdo. Všechny státy souhlasily, že nebezpečný zásah nemáme připustit.

Trvalo ale dlouho, než někdo vědecky konstatoval, jaká koncentrace skleníkových plynů by ještě onen nebezpečný zásah neznamenal. Bohužel, ukázalo se, že jsme ji už tehdy přesáhli. Bezpečná rozhodně totiž není vyšší než ta, která byla dosažená již koncem 80. let, tedy před Summitem Země – 350 ppm, pokud jde o samotný oxid uhličitý (Hansen et al. 2008).

Nebezpečné zasahování do klimatického systému, konkrétně zvyšováním koncentrace skleníkových plynů, už přinejmenším od té doby probíhá. Nebylo to tehdy jasné, nejpozději od roku 2010 už ale je, a to ze zničujících, nebývalých dopadů, jimiž se změna klimatu vyvolaná zesílením skleníkového jevu projevuje. Klimatický systém je nyní nepochybně už značně rozvrácený. To je dále posilováno zpětnými vazbami, jako je tmavnutí Arktidy.

Někde se klima změnilo už katastrofálně, v Česku jsme si místních projevů alespoň už všimli. Třeba v chodu ročních období, jak se o nich učilo ve škole – ta už nejsou, jako bývala. Ale od roku 2015 až do jara 2020 se o změně klimatu postupně stále více mluvilo, pokud jde o sucho, nebývalé vysoké teploty a rozpad značné části jehličnatých lesů.

Nebezpečný zásah je takový, který by *mohl* vést k novým škodám působeným nebývalým průběhem počasí nebo nebývalým stavem hydrosféry či kryosféry. Už před Summitem Země bylo známo, jaké škody by tím mohly nastat. Obecně jde například o větší hydrologické extrémy – záplavy a povodně či naopak sucha. Jen se dalo těžko říci, kdy nastanou a jak rozsáhlé budou. Jde při nich totiž o extrémy, které se nedají úplně dobře modelovat. Bylo také nepochybné, že s rostoucí teplotou se budou zvyšovat hladiny moří a oceánů. Nebyl ale prozkoumán mechanismus, jak teplejší oceán ubírá ledu v hloubce, kde se led z Antarktidy a Grónska stává plovoucím místo opřeným o horninové podloží.

Nyní už je nepochybné, že se táním ledu odspodu zrychluje pohyb ledové masy pryč z pevniny a že i bez dalšího oteplení by tento proces pokračoval. Celá kryosféra se rychle mění. Samozřejmě tím vznikají i nová nebezpečí čili rizika. Ale především již nynější rozsáhlé škody, které budou nezadržitelně narůstat.

Je tomu totiž tak, že někdejší nebezpečí se již výrazně manifestovala v nastalých škodách. Mnohem větší škody než ty z růstu hladiny a tání permafrostu vznikly v důsledku extrémně vysokých teplot a nedostatku srážek, což jsou přímé důsledky již dosavadního

oteplení. Jde o bezprecedentně intenzivní a rozsáhlé požáry. Ale také o záplavy, povodně, přívalové deště a sesuvy, které by bez onoho již dlouho probíhajícího nebezpečného zásahu do klimatického systému zdaleka tak devastující nebyly. Působené jsou mnohdy bezprecedentně silnými hurikány (tajfuny, cyklóny). A ovšem jde o sucho nebo i jen pouhý natolik změněný chod počasí, který vede k nefunkčnosti zemědělství a ztrátě obživy mnoha rodin v tropech a subtropích. A o tak velká horka, která zabíjejí mnoho lidí i v Evropě, ale především v oblastech, kde vzduch bývá současně velmi vlhký a již ve 20. století byly blízko teplotní hranice obyvatelnosti.

Nyní je už snadné si uvědomit, že stabilní klima, které globálně panovalo deset tisíc let a umožnilo vznik civilizací, rozšíření lidské populace takřka po všech pevninách a její někdejší snad udržitelný nárůst nevyužívající fosilní paliva, jsme oním zásahem do složení ovzduší – oxidací fosilních paliv – již ztratili. Tím jsme přišli o nejvýznamnější přírodní zdroj, na němž závisejí všechny ty ostatní kromě hornin.

Přiznat si, že cíl UNFCCC je v tomto století už nedosažitelný, je „nepohodlná pravda“. Ale je ji potřeba vyslovit a opakovat. Všichni, co téma sledují, vědí, že **na úroveň koncentrace skleníkových plynů, která by nebyla nebezpečná, se během nejbližších 50 let už vrátit nemůžeme**. A tak se mluví jen o tom, že je potřeba alespoň přestat skleníkových plynů přidávat, čili **zastavit emise. Tím totiž globální oteplování skončí**. Zastavit emise nepůjde hned, ale ještě by snad bylo možné nepřesáhnout hodnotu globální teplotní odchylky činící 1,5 K oproti druhé polovině 19. století. Pro zdůraznění, že větší oteplení máme s veškerým úsilím zabránit, se užívá formulace, že větší oteplení by znamenalo „nebezpečnou změnu klimatu“. To je ovšem eufemismus, **nejen nebezpečná, ale přímo ničivá klimatická změna již je zde**, když ona teplotní odchylka přesáhla hodnotu 1,0 K. Další půlkelvin (čili Celsiův stupeň), tedy **oteplení až na úroveň 1,5 K bude mít proto za následek „ještě mnohem nebezpečnější změnu klimatu“**, které se bohužel ani při sebevětším světovém úsilí nelze vyhnout. Pařížská dohoda, na níž se shodly prakticky všechny státy, proto jen konstatuje, že se má vyvíjet úsilí nad tuto hranici se nedostat.

Žádná vláda jakéhokoliv státu se nechovala ve shodě s cílem UNFCCC, všechny jej ignorovaly a nevzaly vážně ani poté, co se klimatický rozvrat již začal projevovat. A těch, které se chovají alespoň dle cíle Pařížské dohody, přeloženého fyzikálně do toho, kolik fosilních paliv by ještě bylo možné spálit, aniž by oteplení onoho 1,5 K přesáhlo, je jen hrstka. Tento cíl vyžadoval, aby antropogenní emise CO₂ rychle klesaly do roku 2030 na polovinu těch v roce 2018 a pak do roku 2050 až na nulu. Rozumí se, že bohaté státy s velkými současnými, ale též historickými emisemi v tom musí postupovat rychleji – to ony tu patálii s devastujícím zasahováním do klimatického systému Země způsobily a zároveň mají zdroje na realizaci transformace.

Hansen, James, Makiko Sato, Pushker Kharecha, David Beerling, Robert Berner, Valerie Masson-Delmotte, Mark Pagani, Maureen Raymo, Dana L. Royer, a James C. Zachos. 2008. „Target Atmospheric CO: Where Should Humanity Aim?“ *The Open Atmospheric Science Journal* 2 (1). <https://doi.org/10.2174/1874282300802010217>.